

4

ДЕРЖБУД УРСР
УКРАЇНСЬКЕ СПЕЦІАЛЬНЕ
НАУКОВО-РЕСТАВРАЦІЙНЕ
ВІСЛОВИЧЕ УПРАВЛІННЯ

УКРАЇНСЬКИЙ СПЕЦІАЛЬНИЙ
НАУКОВО-РЕСТАВРАЦІЙНИЙ
ПРОЕКТНИЙ ІНСТИТУТ
«УКРПРОЕКТРЕСТАВРАЦІЯ»

ЛЬВІВСЬКА
КОМПЛЕКСНА
АРХІТЕКТУРНО-
РЕСТАВРАЦІЙНА
МАЙСТЕРНЯ

Пам'ятка архітектури ХУІст.
Будинок № 8 по пл. Ринок
Матеріали натурного обсте-
ження на виявлення первіс-
ного кольору фасаду. Техно-
логія ведення робіт по
опорядженню фасаду 1982 р.
Львів

Управління
охорони
історичного
середовища

Державна служба
охорони історичного середовища

УКРАЇНСЬКИЙ СПЕЦІАЛЬНИЙ НАУКОВО—РЕСТАВРАЦІЙНИЙ ПРОЕКТНИЙ ІНСТИТУТ
«УКРПРОЕКТРЕСТАВРАЦІЯ»

ЛЬВІВСЬКА КОМПЛЕКСНО-РЕСТАВРАЦІЙНА МАЙСТЕРНЯ

Замовник: Львівський державний
історико-архітектурний
заповідник

Пам'ятка архітектури
XVII ст. Будинок №8
по пл. Ринок.

Матеріали натурного обстеження на виявлення
первісного кольору фасаду.
Технологія ведення робіт по опорядженню фасаду.

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

Начальник Львівської КАРМ

Головний архітектор проекту

Керівник групи

Могитич І. Р.

Присяжний К. В.

2

Львів—1988 р.

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

Документацію тому опрацювали:

Науковий співпрацівник

Майорчук М. Г.

Технік - архітектор

Процко В. О.

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

Склад тому:

Матеріали натурних обстежень - АРІ - 9;

Узагальнення натурних обстежень - АР ІО;

Частина друга:

Пропозиції по реставрації фасаду - АР І

Технологія ведення робіт по опорядженню - Ар 2 - 5.

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

ЧАСТИНА № I. МАТЕРІАЛИ НАТУРНОГО ОБСТЕЖЕННЯ
ФАСАДУ НА ВИЯВЛЕННЯ ПЕРВІСНОГО ПОБАРВУВАННЯ.

УЗАГАЛЬНЕННЯ МАТЕРІАЛІВ НАТУРНОГО ОБСТЕЖЕННЯ.

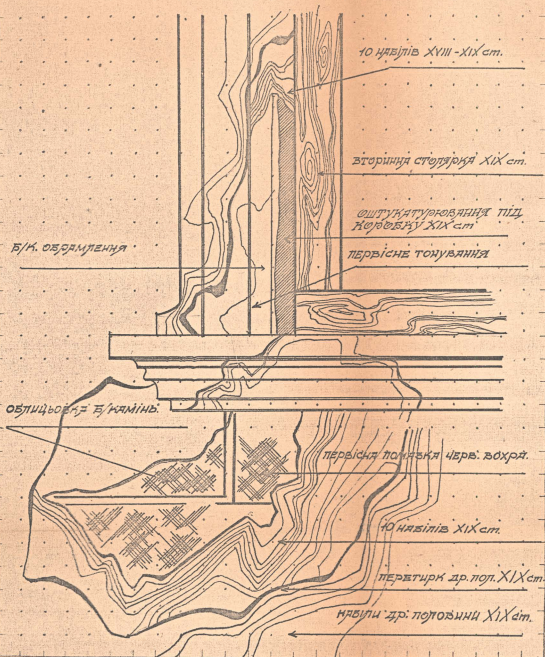
ЗОНДАЖ НА ВИЯВЛЕННЯ КОЛВОРУ

№ 1

пл. Ринок 8 фасад п. поверх. вікно

Заложив Майорчук М.Г.

1922

орієнтація

висхідно

Зондаж №1.

Місце виконання: північне вікно другого поверху, площина тиньку під віконним обрамленням. Вибір місця зондажу мотивований наступними обставинами:

Виявлення первісного співвідношення рівнів обрамлення та лицьової поверхні кладки.

Виявлення характеру матеріалу з якого виконане обрамлення.

Виявлення часу походження столарки, що знаходиться в обрамленні-одночасна чи пізніше вставлена.

Виявлення первісного характеру оздоблення поверхні стіни та обрамлення.

Хід розкриття: розкриття було розпочато від профільованої поверхні обрамлення. На поверхні виявлено до п'яти шарів цементних, дуже тривких набілів в сірих та вохристих кольорах. Під набілами знаходився шар тонкої цементної перетирки з дрібнопросіяним піском. Під рівнем перетирки залягають шари пофарбовань/ нараховано десять шарів / Кольори набілів переважно світлі, кремові, вохристі, світло-зелені, лілуваті. Усі набіли лежать на дуже тонкій вапняній затищі. Між коробкою столарки та вікном промазка розчином. Розчин нерівномірно гранульований, сірий з легким вохристим відтінком. Гранула коливається в межах від 0,5 до 2,5 мм. Стан розчину поганий- крихкий, ламається, місцями ~~втрачений~~ втрачений. Під усіма вище згаданими шарами, знаходиться поверхня білого каменю. Патинуючої плівки на обрамленні не стверджено, натомість дуже виразні лусочки вапняного тонування. Уся розкрита в зондажі поверхня білого каменю не має слідів безпосереднього стику з атмосферними впливами.

Обстеження продовжено по поверхні стіни. Стверджено той же порядок та ту ж кількість шарів набілів. Відмінність полягає лише в тому, що тонкі перетирки на обрамленні на поверхні стіни багато значніші за товщиною. Під набілами було виявлено білий камінь кладки помазаний досить товстим шаром червоно-вохристої помазки під півтерок. Колір помазки зафіксовано викраскою.

Розчин швів кладки, на відмінність від розчину між обрамленням та столаркою, св. сірий дрібнозернистий без жодних ознак грануляції.

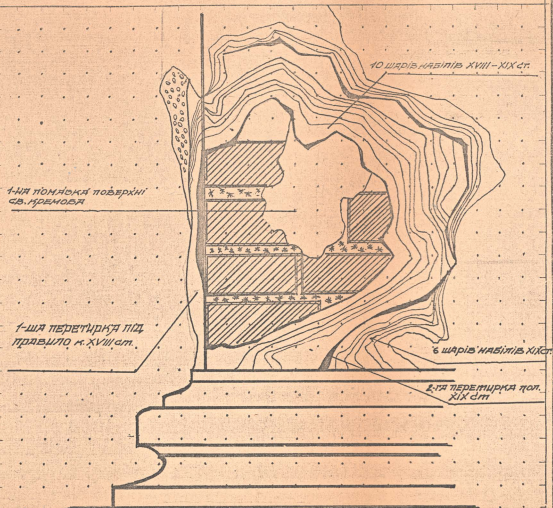
ЗОНДАЖ НА ВИЯВЛЕННЯ КОЛЬОРУ

№2

пл. Ринок 8, фасад, пілястр.

Заложив М.М. Маморчук М.П.

1982.

розчин кладки св. сірий
міцний без гранул пісок.

тиньк XVIII ст. Вітний
дрібнозернистий

тиньк за пол. XIX ст.
сірий, нерівномірна текстура.

орегінал

копія

Зондаж №2.

Місце виконання: північний пілястр. Площина тиньку та поверхня кладки. Місце зондажу обрано з метою виявлення характеру та періодизації тиньків на пілястрі, характеру первісного оздоблення пілястру, характеру кладки пілястру.

Фаса

Хід розкриття: на поверхні обстежуваної ділянки видалено до п'яти набілів з цементом. Під ними виявлено шар перетирки досить значної товщини. Розчин перетирки гранульований / від 0,5 до 3мм/, нерівномірний з порожнинами, темно сірого кольору. Під перетиркою знаходиться до 10-ти шарів пофарбування. Набіли середньо насичених тонів, вохристі, яєчно-жовті, сірувато-жовті, зелені, коричнево-зелені, рожеві, лілові. Набіли лежать на тонкій дуже щільній дрібнозернистій перетирці. Розчин перетирки, яскраво білий, зернистий, без ознак грануляції.

Під вищезгаданю перетиркою було виявлено шар помазки, що залягає безпосередньо на поверхні кладки пілястру. Помазка лежить тонким шаром, розгладжена та розтушована досить рівномірно, покриває як лицьові поверхні цегли, так і шви кладки. Збережена не на всій поверхні розкриття. Розчин помазки св. сірого кольору, без грануляцій та порожнин, дуже однорідний. Поверхня помазки пофарбована в світло кремовий, майже білий колір.

Кладка пілястру під помазкою аутентична, шовний розчин аналогічний до розчину помазки, тільки більш грубозернистий.

ЗОНДАЖ НА ВИЯВЛЕННЯ КОЛДОРУ

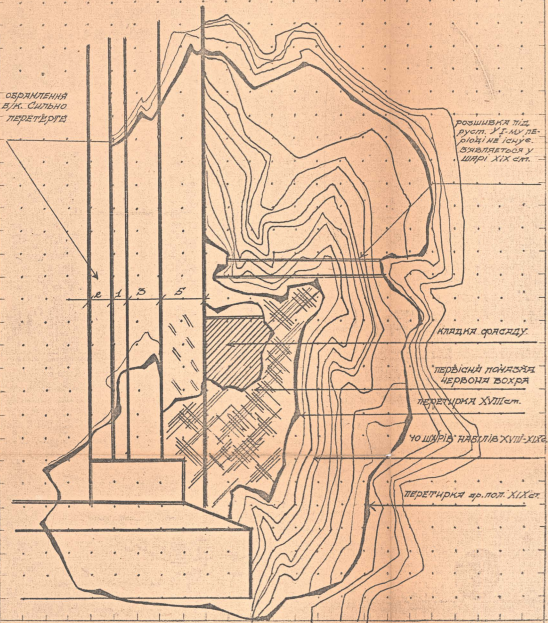
№ 3

пл. Ринок в фасад

Золотов М'ячорун МТ

1982

об'єкти
в/к. Сильно
перетворені

архивний

зображення

Зондаж №3.

Управління
охорони
історичного
середовища

Місце зондажу: обрамлення південного вікна та поверхня тиньку навколо обрамлення.

Вибір місця зондажу мав на меті наступне:

Підтвердити результати по характеру оздоблення і матеріалу отримані в зондажі №1.

Довести одночасність білого вапняного тонування обрамлення вікна та червоно-вохристої помазки в ~~півтерок~~ ^{півтерок} стін.

Хід обстеження: В першу чергу було розкрито поверхню обрамлення. При розкритті було виявлено, що обрамлення має з зовнішньої сторони непрофільовану частину шириною до п'яти сантиметрів, якою прилягає до цегляної кладки. Ця частина обрамлення на відмінність від гладкої обтески профільів має сліди дрібної насічки. Ніяких слідів безпосереднього атмосферного впливу не виявлено. На непрофільованій насіченій ділянці обрамлення лежить щільний шар помазки червоно вохристого кольору, який безпосередньо переходить в біле тонування каменю вапняним молоком.

На поверхні фасаду в досліджуваній ділянці порядок шарів той же, що й в попередніх зондажах. Виявлено в ході обстеження, що руст на штукатурці з'являється лише після перетирки первісної помазки білим дрібнозернистим тиньком. При повторній перетирці цього останнього руст частково зникає, а частково втрачає пластику.

ЗОНДАЖ ІЛЕ ВИЯВЛЕННЯ КОЛЬОРУ
ПЛ РИНОК 8 ФАСАД

Управління
охорони

№ 4

Золотовий Майорчук М.П.

1982

ПОВЕРХНЯ КЛАДКИ

ПЕРВІСНА ПОМАЯСНА ПІД
ПІВТЕРОМ, СВ. ПОБУДОВА

"ПЕРЕТІРКА" п. XVIII ст.

ПЕРЕТІРКА XIX ст.

ЮШІРІВ НАВІТІВ

архитект

визначення

Місце зондажу: центральний пілястр, на рівні другого поверху.
Вибір місця зондажу пов'язаний з метою підтвердження зонду № 2.

Хід розкриття: При розкритті поверхні тиньку виявлено результати аналогічні до зонду № 2. Тобто ті ж дві перетирки з своїми набілами - перша перетирка п'ять набілів, глибша перетирка до десяти набілів. Характер розчину обох перетирок абсолютно ідентичний.

Як і в зондажі № 2 було виявлено на поверхні кладки помазку під півтерок світло кремового кольору. У шві між пілястром та поверхнею фасаду ця кремова помазка переходить у таку ж червоно-вохристу аналогічної товщини та складу.

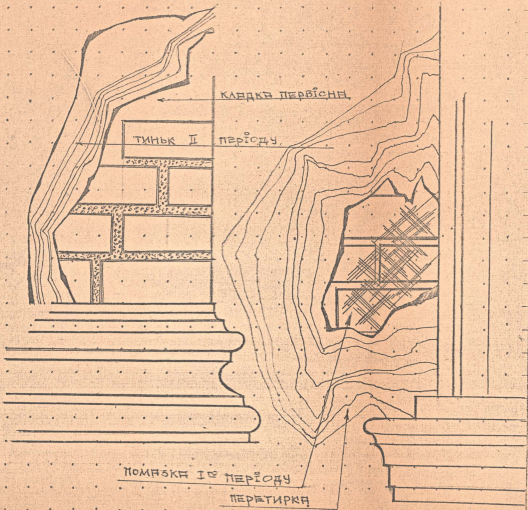
ЗОНДАЖ НА ВИЯВЛЕННЯ КОЛЬОРУ

пл. Ринок 8 фасад

Заповідь

Майорчук М.Г.

1982

оригінал

власник

Висновки з натурних обстежень.

На підставі вище описаних зондажів та проб виконаних на підлястрах, капітелях, рельєфах між другим та третім поверхом, карнізах можна зробити наступні висновки:

І. Первісне опорядження фасаду було виконане тонкою кольоровою помазкою під півтерок, заглаженою та розтушованою. На поверхнях фасаду помазка була червоно-вохристого кольору. Аналіз розчину помазки показав наявність дуже значної кількості іонів заліза, що вказує на пігмент з групи червоних вохр, візуально збережений колір цілком підтверджує це припущення. Поверхні підлястрів викладених з цегли були опоряджені аналогічним способом з тією лиш відмінністю, що колір був світло кремовий. Аналіз помазки підлястрів теж виявив іони заліза, але значно в меншій кількості.

Обрамлення вікон, капітелі, рельєфи на первісному періоді були просто протіновані вапняним молоком, імовірно для захисту від атмосферних впливів. Уся ця декорація на фасаді білокам'яна.

Приблизно наприкінці XVIIIст. будинок був повторно оштукатурений, тим разом вже під правило. Характер розчину тиньку вказує на останню чверть XVIIIст. На нововиконаній штукатурці до десяти раз здійснювалися різноманітні пофарбування у стилі кінця XVIII / лілові, рожеві, кремові / та першої половини XIXст. / вохристі, св. зелені, жовті /.

Проба виконана на рівні надбудови четвертого поверху вказує, що третій період перетирки був здійснений разом з цією надбудовою. Тиньк, який на рівні другого та третього поверхів є третім на четвертому поверсі є первісним за положенням на кладці. Отже третью перетирку можна датувати останньою чвертю XIX ст.

Після її здійснення будинок ще декілька раз опоряджувався в сірі та сіро вохристі кольори, включно до нашого часу.

Існуючий стан опорядження фасаду спотворює його стилістику. Багаторазові набіли на білокам'яних деталях приводять до втрати фактури характерної для їх матеріалу і сприйняття усієї пластичної декорації фасаду як ліпної, а не кам'яної.

Однокольорове пофарбування привело до втрати світлотіневих контрастів характерних для фасаду к. XVII ст. Внаслідок чого фасад будинку виглядає багато сухішим та одноманітнішим ніж він є насправді. Цей небажаний ефект додатково підкреслюється дрібною та одноманітною пластиком рустовки пізнього походження, яка відвертає увагу від цінних елементів оздоблення споруди.

В зв'язку з вище сказаним пропонується відтворення первісної поліхромії та пластики основного ядра пам'ятки. З цією метою слід по-перше очистити до поверхні усі білокам'яні деталі споруди, по-друге ліквідувати пізнішу рустовку поверхні, як таку, що не представляє жодної художньої та архітектурної цінності, по-третє відтворити основний фасад пам'ятки в первісних кольорах - червоно-вохристому та кремовому. Обрамлення та інші білокам'яні деталі потонувати вапняним молоком.

Четвертий поверх споруди не можна пофарбувати в первісний колір пам'ятки оскільки це дезінформувало б глядача, що до його часу походження.

В зв'язку з цим пропонується його оздоблення в нейтральному кольорі - в данному випадку в колір п'ястрів.

Столярки другого - четвертого поверхів слід оздобити в білий колір, як найбільш характерний для усього періоду XVIII - XIX ст. Столярка брами повинна бути розчищена до поверхні натурального матеріалу та законсервована.

Перший поверх споруди - білокам'яний, повинен бути розчищений та законсервований з обмеженим тонуванням втрат поверхні каменю.

Технологія ведення робіт по опорядженню фасаду.

Управління
охорони
історичного
середовища

1. Підготовка поверхонь до опорядження.

§1. Видалення нетривких ділянок тиньку.

Весь нетривкий тиньк 2-4 поверхів видаляється бучардами до самої поверхні кладки. Видаляються також усі нетривкі ділянки карнізів, тяг, тощо. В обов'язковому порядку весь тинк цоколю споруди, навколо водостоків, та під пошкодженими ділянками карнізу четвертого поверху, повинен бути видалений, незалежно від стану його збереження.

§2. Обробка поверхні очищеної кладки.

Кладка звільнена від старих тиньків обробляється чистою водою та металевими щітками, висоли обрубуються бучардою, ділянки кладки на цоколі, під карнізом, водосоками, балконом обробляються мідним купоросом / 25% розчин / та хлорофосом. Іржаві плями обробляються оліфкою "Оксоль". Обробка вказаними препаратами згідно авторських вказівок.

§3. Підштукатурювання фасаду.

На поверхню кладки в місцях значних втрат встановити штукатурну дрань. Дрань прооліфити гліфталем за два рази. Оштукатурювання на місцях втрат вести в три шари: обризг, ґрунт, накривка. Розчини для оштукатурювання повинні мати наступний склад:

обризг: вапно тісто 50% вологості - 1 частина, портланд цемент М300 - 0,1 частини, пісок з зерном не більше 2,5мм - 3 частини.

ґрунт: вапно тісто 50% вологості - 1 частина, портланд цемент М300 - 0,1 частини, пісок з зерном не більше 1,2мм - 2,5 частини

накривка: вапно тісто 50% вологості - 1 частина, портланд цемент М300 - 0,1 частини, пісок з зерном не більше 1мм - 1 частина.

Для затирки рустовки 2 -3-го поверхів розчин, як на накривку.

Рустовку затерти на площі всього другого та третього поверхів до гладкої поверхні фасаду. Перетирку вести по мокрому шару тиньку.

§4. Очистка білого каменю.

Забруднені набілами деталі з білого каменю на другому третьому поверхах очищати в наступному порядку: змочити набіл 5% розчином соди та розчища-

ти до зняття основної маси набілу металевими щітками. Коли на поверхні залишиться незначний шар набілів розчищати м'якою щіткою постійно зволожуючи вапняною водою до повного розкриття усієї поверхні. Після закінчення очистки камінь негайно покрити вапняним молоком.

§4-а Очистка білого каменю на цоколі.

Незабілений камінь цоколю змочувати вапняною водою від 3 до 6 діб.

Після зволоження мити м'якою щіткою та водою.

§5. Реставрація втрат на білому камені.

Розвести пасту наступного складу: вапно тісто - 2 частини, пудра каменю вапняку - 1,5 частини, цемент білий М200 - 0,1 частини. Вказану пасту закладати на дрібні втрати профілів та інших деталей, промазуючи попередньо краї втрати вапняним молоком.

§6. Очистка поверхні фасаду.

Поверхню збереженої штукатурки сильно зволожують та очищають металевими щітками до рівня тиньку. Цементні фрагменти перетирки, які погано піддаються очистці, промивають попередньо оцтом вичищають та заливають оброблену ділянку значною кількістю вапняного молока.

II. Пофарбування фасаду.

§1. Шпатлевка та шліфівка фасаду.

Підштукатурений та очищений фасад промивають вапняним молоком. Готують шпатлевочну пасту наступного складу:

Казеїновий клей - 2 кг

Вапно тісто - 10 кг

Мило рідке - 0,5 л

Оліфа - 6 л

Вода до робочої в'язкості.

Розвести казеїновий клей згідно Інструкції, при безперервному швидкому перемішуванні ввести оліфу, розчин мила. Додавати вапно невеликим порціями до отримання однорідної пасти, розчин перетерти. Фасад шпатлюють та шліфують один раз як на покращену клейову побілку.

§2.

§2. Грунтовка фасаду.

Відшліфований фасад зволожують. Готують грунтовку наступного складу:

Казеїновий клей - 1,2 кг

Вапно тісто - 9 кг

Оліфа - 0,3 кг

Вода до робочої в'язкості.

Грунтовку готують наступним способом: розводять казеїн з розрахунку 1 кг казеїну на 5л теплої води / 60°C /, неперервно помішують на протязі двох годин. Поступово вводять невеликими порціями вапно, стерте та проціджене з оліфою, додають рештки води та ще раз усе перемішують до повної однорідності. Якщо в'язкість готової грунтовки занадто велика додають 10% розчин квасців або бури. Фасад огрунтовують за один раз.

§3. Підготовка до пофарбування.

Повністю підготований фасад витримують на протязі не менш 2-ох діб при помірній погоді. При наявності спеки або сильного вітру витримку збільшують, постійно зволожуючи грунтовку. При погоді з осадками витримку збільшують, але без зволоження.

§4. Приготування фарбних розчинів.

Казеїно-вапняне в'язуче:

Казеїновий клей / сухий / - 1кг

Вапняне тісто - 10кг

Оліфа - 0,3 кг

Квасці алюмінієві або бура - 0,08 кг

В'язуче для фарби готується в тому ж порядку, що грунтовка. Готове в'язуче проціджують та вводять пігменти згідно паспорту.

Пофарбування проводять за два рази. Перший раз щітками а другий з пульверизатора.

III. Опорядження столярок.

§1 Столярка вікон.

Столярка вікон очищається від попередніх пофарбувань. Очистку проводять розчином наступного складу:

Ідкий натр - 20 част.

Крейда - 20 частин.

Вода - 60 частин.

Після обробки лужною пастою, поверхню обробляють змивкою АБТ-І.

Очищена столярка проофільується, поверхня столярки шпатлюється шпатлевкою НЦ-008, розведеною розбавником № 646, шпатлевку наносять за два рази дуже тонким шаром. Столярку фарбують емаллю НЦ - 132, біла, Львівського заводу ЛТМ.

§2. Столярка дверей.

Очистка столярки проводиться в такому ж порядку, як на вікнах до повного видалення Пк. Після очистки проводиться обезжирювання уайт-спіртом. Підготовану столярку тонують морилкою №8. Покривають лаком НЦ-222 М.

IV. Опорядження металевих деталей.

§1. Опорядження решіток .

Металева решітка очищається розчином наступного складу:

Сода - 8 частин

Негашене вапно - 12 частин

Вода - 50 частин

В складних, важкодоступних місцях решітки вказаний розчин розводять з крейдою та залишають у вигляді компресу на строк від 3-ох годин до 1-ї доби.

Після очистки - промивка розбавником № 646 та обезжирювання уайт-спіртом. На очищену решітку наносять одну з пропонованих ґрунтовок: ГФ-020, ГФ - 032, ФЛ - 03. Оґрунтовані решітки фарбують емаллю НЦ-184 / чорна К /.

§2. Карнізи та водостоки.

Карнізи та водостоки лагодять та відповідно рихтують. Після рихтовки очищують вище вказаною лужною пастою залишаючи на поверхні мінімальне покриття. Якщо не вдається хімічна очистка, виконують обпалювання лампою. Після розчистки ґрунтують ґрунтовкою ХС-019 / -068, -050 /. Оґрунтовані деталі покривають емаллю ХВ-285 / червоно коричнева/.

Підготовка

- виготовлення літального шаблону → обробка стіни по
верхній класи (мийною водою; мийними шпательками;
високи оброблюються бугардою, ^{змішати} цукрові, мю карідою, вадомі-
ками, бальною обробкою. Відсутній рідким підлогою цукровою
на хлороформі; іржаві плями — водою, Оксолом) →
підшиванням урівнювання фасаду (з знанням витрати — шпатель-
матеріал зрані, просієний. Зразок підбиття) в тир марі:
обриг, крутий і накривка

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History